

MARTIN ŠRAJER / 27. 9. 2016

RINO – Příběh špiona

Neautorizovaný dokumentární portrét jediného špióna bývalého východního bloku, který dokázal infiltrovat CIA a donášet československé rozvědce a KGB, připomíná snahu najít cestu z labyrintu nespolehlivých informací.

V roce 1962 proběhla na Glienickém mostě spojujícím Berlín s Postupimí výměna amerického pilota Garyho Powerse za sovětského agenta Rudolfa Abela. Stevena Spielberga tato událost inspirovala k natočení napínavého špionážního filmu *Most špiónů* (2015). Na tomtéž mostě došlo o čtyřicet let později k výměně československého špióna Karla Köchera za sovětského disidenta Natana Šaranského (vyměňovaných osob bylo ve skutečnosti na obou stranách více). Historii, jež výměně předcházela, zpracovává celovečerní dokument Jakuba Wagnera *RINO – Příběh špiona*. Nedosahuje-li napínavosti Spielbergova filmu, pak zejména v důsledku omezení daných dokumentárním formátem. V Hollywoodu by z příběhu muže, do jehož života zasáhla CIA, KGB i FBI, bezesporu dokázali vytěžit thriller s oscarovým potenciálem.

Příběh Karla Köchera započal již v roce 1934, kdy se budoucí absolvent Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy a blízký spolupracovník spoluzakladatele FAMU A. M. Broušila narodil. Příběh filmu o Köcherovi se oproti tomu začal psát před pěti lety, kdy měl Jakub Wagner (*Jan Kaplický – Profil*, 2004, *Váňa*, 2012) možnost prostudovat v Archivu bezpečnostních složek odtajněné materiály k osobě agenta pracujícího v průběhu let pod krycími jmény Pedro, Tulian nebo Rino. Obsáhlý soubor písemných archiválií, audionahrávek a fotografií se společně s paralelně vznikající knihou spoluautora scénáře Vladimíra Ševely *Český krtek v CIA* (2015) stal podkladem filmu, který téměř rok po své premiéře na festivalu dokumentárních filmů v Jihlavě vstupuje do české distribuce.

Wagnerův spíše syntetický než analytický dokument vypráví ve víceméně chronologickém sledu, jak se nadprůměrně inteligentní muž bez velkého charismatu

v polovině šedesátých let octnul se svou mladou a krásnou manželkou Hanou v USA, kde se postupně propracoval do jednoho z nejtajnějších oddělení Ústřední zpravodajské služby. Čtení faktograficky hutných archiválií typu Köcherova životopisu nebo jeho psychologické profilu doplňují výpovědi osob, které se s Köcherem během jeho kariéry setkaly („lovec špiónů“ John Martin nebo bývalý důstojník FBI David Major). Hlavní slovo ovšem patří samotnému Köcherovi, jehož výpověď není tvůrci nijak korigována, ačkoli Köcher sám přiznává, že byl vytrénován, aby dokázal oklamat i detektor lži a někteří účinkující nadto tvrdí přesný opak toho, co bez mrknutí oka pronáší do kamery on sám.

Namísto toho, aby se protagonistovu stylizaci do špióna mimořádných schopností a neobyčejného významu snažil znevažovat, vychází ji Wagner vstříc například zpomalenými záběry Köchera běžícího za doprovodu dramatické hudby lesem nebo napínavým nájezdem kamery na Köchera sedícího u stolu v kavárně. Ladění filmu jako vážného špiónážního thrilleru Wagner neopouští ani při rekonstrukci událostí spíše tragikomického charakteru, jež dokládají, jak neobratné a nedomyšlené jednání tajných služeb všech zúčastněných zemí někdy bylo. V momentě, kdy se Köcher po návratu do Československa stal členem Prognostického ústavu, začal se angažovat v politice a z aktéra thrilleru se proměnil v protagonistu komunální satiry, film končí.

Přes jisté rozpory mezi zvoleným stylem vyprávění (tragédie) a povahou některých sdělovaných informací (fraška) se Wagnerův dokument vyznačuje ujasněnou uměleckou koncepcí. Přehledná prezentace velkého množství více či méně důvěryhodných fakt a unikátních filmových záběrů je nadřazena subjektivní autorské výpovědi nebo snaze vynášet moralizující soudy. Zřejmě i díky nekonfrontačnímu přístupu si režisér dokázal získat Köcherovu důvěru (jakkoli ten má vůči finální podobě filmu řadu námitek a od jeho obsahu se distancuje). Zda tento obratný manipulátor dokázal oklamat komunisty i kapitalisty, nebo měl jenom ohromné štěstí a velmi šikovnou manželku, film *RINO – Příběh špióna* neobjasňuje. Do poměrně přehledného a srozumitelného tvaru ovšem zpracovává dostatečně velké množství informací, aby měl divák po odchodu z kina nad čím přemýšlet.

RINO – Příběh špiona (Česká republika 2016), režie: Jakub Wagner, scénář: Jakub Wagner, Vladimír Ševela, Richard Maltinský, kamera: Viktor Smutný, střih: Šimon Hájek, hudba: Ondřej Anděra, účinkují: Karel Köcher, John Martin, David Major, Robert Fierer a další. A-Company, 96 min. Premiéra: 29. září 2016.